ETIČNI KODEKS IN STANDARDI RAVNANJA ZA USTVARJANJE VARNEGA OKOLJA V KATOLIŠKI CERKVI V SLOVENIJI

Etični kodeks in standardi ravnanja za ustvarjanje varnega okolja v Katoliški Cerkvi v Sloveniji

Ljubljana, november 2025

Ilustracija na naslovnici brošure je bila ustvarjena v okviru mednarodnega projekta „SAFEGUARDING. Varnost otrok v cerkvenem okolju.”, ki ga je pripravil Center za dostojanstvo otrok Ukrajinske katoliške univerze. Avtorica ilustracije – Uliana Krekhovets.

Etični kodeks in standardi ravnanja za ustvarjanje varnega okolja v Katoliški Cerkvi v Sloveniji

UVOD

V Katoliški Cerkvi smo zavezani varovanju vseh oseb, še posebej mladoletnih in ranljivih odraslih. Ta zaveza izhaja iz svetopisemskega sporočila, da smo ustvarjeni po Božji podobi, ter iz nauka Katoliške Cerkve o dragocenosti, dostojanstvu in edinstvenosti vsakega človeškega življenja. Verjamemo, da ima vsaka oseba pravico do najvišje ravni zaščite, ljubezni, podpore in spoštovanja. Vsakdo, ki na tak ali drugačen način sodeluje v življenju Cerkve, ima svojo vlogo pri spodbujanju in zagotavljanju varnega okolja. Še posebej so k temu zavezani voditelji skupnosti. Potrebna je permanentna vzgoja vseh odgovornih in sodelujočih. Pričujoči kodeks želi biti konkreten pripomoček pri opravljanju dejavnosti v naši krajevni Cerkvi in prispevati k varnemu okolju za vse.

1. CILJI

Kodeks se osredotoča na preprečevanje telesne, psihične, čustvene, spolne in duhovne zlorabe, saj so te oblike nasilja med seboj pogosto povezane. Za vpletene osebe imajo lahko resne in dolgotrajne posledice.

Posredovanje verskih vsebin, vrednot in idealov ter druge oblike pastoralnega dela ne smejo biti zlorabljeni za osebne ali institucionalne interese. Vse to predpostavlja iskren razmislek in odprt dialog.

1.1 Razmislek o uporabi moči

Pod pojmom »moč« razumemo zmožnost posameznika ali skupine, da s svojim položajem, znanjem, vplivom ali odgovornostjo usmerja odločitve, dejanja ali odnose drugih. Pomeni tudi odgovorno uporabo zaupanega položaja v dobro drugih in skupnosti. Kodeks ravnanja podaja osnovna izhodišča za ustvarjanje kulture spoštovanja meja in pravilno uporabo moči v Cerkvi. Nekatere drže se marsikje že izvajajo, druge pa je mogoče še izboljšati v duhu Cerkve kot učeče se skupnosti. Za konkretizacijo teh izhodišč so odgovorni tako osebe na vodilnih položajih kot drugi dejavni verniki. Kodeks ravnanja podaja razmislek o odnosih na vseh hierarhičnih ravneh glede uporabe moči in prevzemanja odgovornosti.

1.2 Odprta komunikacija

V kodeksu so opredeljene občutljive ali tvegane situacije, s katerimi se srečujemo pri pastoralni dejavnosti. Tako se o tveganjih lahko razpravlja, še preden se pojavi neprimerno vedenje. Komunikacija

med vodstvom in udeleženci pastorale ustvarja priložnosti za dialog o tem, zato jo je potrebno vzpostaviti na vseh področjih delovanja.

1.3 Zagotavljanje standardov

Kodeks določa okvir v obliki standardov odgovornega ravnanja in podaja smernice za upravljanje tveganih situacij. S tem spodbuja strokovno in odgovorno ravnanje na položajih moči, kar zmanjšuje tveganje za vse strani. Standardi so zavezujoči za vse voditelje in udeležence pastorale. Seznam predstavljenih standardov odgovornega ravnanja ni dokončen, temveč je odprt tudi za prepoznavanje novih tveganj.

1.4 Strategija za zmanjševanje tveganj

V kodeksu so že določene jasne meje ravnanja tudi v pravno nedorečenih situacijah. Tako je mogoče prepoznati prestopanje meja in manipuliranje z drugimi, še bolj pa hujše kršitve ali celo kazniva dejanja, kot je spolna zloraba. Zlorabe se običajno dogajajo po podobnih vzorcih, zato jih mora Cerkev preprečevati sistematično in strukturno.

1.5 Čemu kodeks ni namenjen?

Strukturno preprečevanje zlorab je predvsem naloga

vodstva Cerkve in zajema različne administrativne in pravne ukrepe. Ta kodeks ravnanja je del prizadevanj za preventivno delovanje na tem področju in ni vodilo za obravnavo kaznivih dejanj. Smernice glede poročanja, pritožb in ravnanja v primeru prijave suma kaznivega dejanja niso del kodeksa in so pojasnjene v dokumentih Svetega sedeža in Slovenske škofovske konference (SŠK).

2. URESNIČEVANJE SMERNIC

Kodeks lahko prispeva k zagotavljanju varnega okolja le, če se o njegovi vsebini redno razpravlja v vsakdanjem življenju. Če želimo vedno znova kritično ovrednotiti lasten položaj moči in strokovno obvladovati tveganja, se morajo ta načela zasidrati v pastoralnem okolju. Sprememb v miselnosti ni mogoče vsiliti na papirju, le soočanje s tematiko in prostor dialoga lahko prineseta spremembe. Premik v standardih odgovornega ravnanja je treba aktivno spodbujati.

Kodeks ravnanja morajo podrobno poznati predvsem vsi tisti, ki prevzamejo vodstvene vloge v Cerkvi. Pred nastopom poslanstva ali službe morajo podpisati zavezo za upoštevanje navedenih smernic. Podpisana zaveza se shrani v arhiv.

Prav tako se morajo seznaniti s kodeksom in podpisati

zavezo vsi, ki so v Cerkvi dejavni na pastoralnem, pedagoškem in karitativnem področju ali imajo neposreden stik z mladoletniki in ranljivimi odraslimi. Smernice ravnanja je potrebno podrobno predstaviti tudi vsem drugim prostovoljcem v cerkvenih skupnostih v skladu z nalogo, ki jo bodo opravljali.

V formacijo vseh pastoralnih sodelavcev je potrebno vključiti tečaje usposabljanja za preprečevanje zlorab.

Pomembna je tudi javna komunikacija, npr. z objavo kodeksa na spletnih straneh škofij, župnij, redovnih skupnosti ter drugih cerkvenih ustanov, gibanj, organizacij in skupin. Na informativnih dogodkih, zlasti na področju kateheze in dela z mladimi, se ob primernih priložnostih poskrbi za predstavitev standardov varnega okolja, npr. v pismih staršem ob izletih ali drugih dogodkih za mladoletne. Na primeren način se s standardi ravnanja seznani tudi vernike, ki iščejo dolgotrajnejšo pomoč, npr. duhovno spremljanje.

3. OSNOVNA STALIŠČA

Zagotavljanje varnega okolja temelji na našem razmisleku o moči in na načinu, kako z njo ravnamo. K oblikovanju varnega okolja prispeva vsak od nas, zato je besedilo v nadaljevanju zapisano v prvi osebi ednine.

3.1 Moč in odgovornost

Zavedam se, da je moja moč kot osebe, ki deluje v Cerkvi, večplastna in mi je dodeljena v okviru moje vloge. Imam vpliv na druge v strukturnem, statusnem, duhovnem, psihološkem ali pedagoškem smislu. Zavedam se, da so ljudje, ki so mi zaupani, pogosto ranljivi. Spoštujem duševno, telesno in spolno nedotakljivost ljudi, s katerimi se srečujem pri svojem delu. V pastoralnem odnosu sem v močnejšem položaju in sem odgovoren za postavljanje in vzdrževanje meja. To ne velja le za ranljive osebe, temveč tudi za odrasle, ki mi zaupajo ali jih usmerjam kot oseba na vodstvenem mestu.

3.2 Jasnost moči in vloge

Pozoren sem na jasnost vloge, tj. na skladnost mojega ravnanja z mojo vlogo. Jasno vedenje v skladu z vlogo omogoča ustrezno uporabo moči in preprečuje zlorabo. Po potrebi ljudi okoli sebe seznanim s svojo vlogo in nalogami, da bi preprečil nesporazume ali nerealna pričakovanja. Prav tako imam pravico in dolžnost postaviti meje med svojim pastoralnim delovanjem in zasebnim življenjem, da se izognem mešanju teh vlog.

3.3 Moč in bližina

Vem, da moje delo v Cerkvi zahteva primerno stopnjo čustvene in telesne bližine, vendar je prav tako pomembno, da ohranjam odgovorno in jasno distanco do svoje vloge. To ravnovesje zahteva stalen in skrben razmislek o mojih lastnih stališčih in dejanjih v določenih situacijah. Izkazujem visoko spoštovanje do zasebnosti in intimnosti ljudi. Moja vloga nadrejenega na položaju moči – in ne moje osebne potrebe – določa čustveno in telesno bližino ljudem, ki mi zaupajo. Moja potreba po intimni ali čustveni bližini ne sodi v odnose pri pastoralnem delu, temveč v moje zasebno življenje.

3.4 Moč in skromnost

Zavedam se, da kljub svojemu cerkvenemu poslanstvu ali statusu nisem popoln človek, zato se dejavno borim proti vsakršnemu povzdigovanju samega sebe. Položaj moči lahko privede do slepih peg ali elitizma, zato se aktivno trudim, da ozaveščam tako svoje prednosti kot slabosti. Ne ustvarjam pričakovanj, ki jih dolgoročno ne morem izpolniti. Moja dejanja vodijo k opolnomočenju ljudi in njihovi sposobnosti odločanja, ne pa k večji odvisnosti od mene. Sem učljiv in tvegane situacije razjasnjujem z dialogom v skupini sodelavcev.

3.5 Moč in spoštovanje

Druge obravnavam z odprtostjo in spoštovanjem. Ne osredotočam se predvsem na pomanjkljivosti in se vzdržujem prehitrih sodb in ocen. Spoštujem ljudi v njihovi edinstvenosti ter njihovi osebni življenjski in duhovni poti in jih zato nimam pravice razvrednotiti ali diskriminirati, tudi če se njihova pot ne ujema z mojimi predstavami. Spodbujam raznolike potenciale vseh ter krepim njihovo samozavest in sposobnost svobodne odločitve.

3.6 Moč in kritičnost

Odprt sem za iskreno, sprotno in dejavno refleksijo svojega delovanja v Cerkvi. Vem, da nihče na položaju moči ni nezmotljiv in nedotakljiv, zato sem pripravljen prisluhniti kritiki na vseh hierarhičnih ravneh. Ne zapiram se pred ljudmi, ki izrazijo konstruktivno kritiko; ne zavračam jih, ne utišam in se ne skrivam za svojo vlogo. Kot vodja svoje sodelavce spodbujam, da razmišljajo skupaj z mano in prispevajo svoje predloge. Redno prosim druge za mnenje, da bi lažje opazil, česar sam ne vidim. Na ta način prispevam h kulturi odprtosti v učeči se skupnosti.

3.7 Moč in možnost razpravljanja

Zanimam se za mnenja drugih in cenim razprave v ekipi. Učenje v timu, skupno raziskovanje z odprtimi cilji ter živahna kultura razprav in reševanja konfliktov so pomembnejši od konformizma ali navidezne edinosti. Sodelavce spoštujem, jim zaupam, a sem tudi zahteven glede kakovosti opravljenega dela. Povratne informacije podajam na spoštljiv način, tako da ne prizadenem drugega ali ogrozim njegovega dostojanstva ter ugleda. Konfliktne situacije sem pripravljen spremeniti v konstruktiven dialog. Svoje negotovosti imam pravico predstaviti v ustreznem okolju (timski sestanek, *coaching*, supervizija).

3.8 Moč in preglednost

Pripravljen sem jasno predstaviti svoje pastoralne, vzgojne ali socialne premisleke ter odločitve glede delovanja. Vzdržim se instrumentaliziranja ljudi, ciljev in vrednot za osebne ali institucionalne namene ter se zavezujem k resnicoljubnosti. To pomeni, da sem iskren glede svojih misli, stališč in ciljev. Sodelavci prispevajo k poslanstvu Cerkve in ne služijo meni samemu ali kakšnemu drugemu namenu. Zato vrednotim in preverjam ne le svoje ravnanje, temveč tudi namen svojega delovanja. Držim se vnaprej dogovorjenih in formalnih poti odločanja

ter ne vzpostavljam neformalnih in nepreglednih vzvodov moči v ozadju.

3.9 Moč in funkcija vzornika

Kot vodja sem vzor spoštljivosti in poštenosti pri ravnanju z močjo. Velik pomen pripisujem duševnim in telesnim mejam ljudi, ki so mi zaupani, kar je del moje dolžnosti skrbnega ravnanja kot neposrednega vodje. Pri pastoralnem delu ne pričakujem, da bi kdo zanemarjal svoje osebno življenje in dobrobit. Ne zahtevam neomejenega dela ali pretirane požrtvovalnosti, temveč spodbujam veselje do življenja ter dobro ravnovesje med delom in zasebnim življenjem.

3.10 Moč in skrb zase

Tudi na vodstvenem položaju ostajam oseba z ranljivostmi, protislovji, slabostmi in negotovostmi. Podporo pri tem črpam iz duhovnega življenja in kakovostnih odnosov z drugimi. Položaj moči me lahko vodi v osamljenost, zlasti če mislim, da moram vse narediti sam in popolno. Iskanje pomoči, npr. supervizija ali duhovno spremljanje, ni znak šibkosti, temveč znak moči. Zavedam se, da se občasno počutim preobremenjen ali imam občutek, da ne morem izpolniti pričakovanj. Zato pri vsakodnevnem

delu dejavno iščem povratne informacije, podporo in spodbude ter tako gradim kulturo učenja, v kateri se vsakdo kljub svoji ranljivosti počuti podprtega.

4. STANDARDI RAVNANJA

Standardi ravnanja predstavijo osnovna izhodišča za konkretne vsakodnevne tvegane situacije v položajih moči ter jih naredijo oprijemljive in primerne za razpravo. Pastoralni delavec prepozna, kateri od navedenih standardov zadevajo njegovo konkretno dejavnost v Cerkvi.

4.1 Kako spodbujati osebnostno zrelost posameznikov?

4.1.1 V pogovorih in ravnanju spoštujem osebno dostojanstvo, svobodo in edinstvenost vsake osebe. Osebo, ki se mi zaupa, spodbujam k samostojnim odločitvam in je ne zapletam v odvisnost od sebe.

4.1.2 Pripravljen sem kritično preverjati svoj način razmišljanja in ideale ter jih ne vsiljevati drugim.

4.1.3 Podpiram raznolikost duhovnih ponudb v Cerkvi. Prizadevam si za preglednost ozadja, konteksta in ciljev duhovne ponudbe.

4.1.4 Pri posredovanju vere spoštujem individualne odločitve in dejanja osebe, ki mi zaupa.

4.1.5 Priznavam in spoštujem individualnost pristopa k temam, kot so krivda, greh, odrešenje, milost, sprava in odpuščanje.

4.1.6 Zavedam se, da ljudje v različnih življenjskih situacijah (npr. ob ločitvi) iščejo smisel in si želijo duhovne pomoči, zato se izogibam predsodkom.

4.1.7 Spoštujem raznolikost in pestrost življenjskih zgodb in duhovnih izkušenj, tudi če te niso enake mojim.

4.2 Kako preprečiti duhovno manipulacijo?

4.2.1 Svojega glasu ne zamenjujem z Božjim glasom in si prizadevam, da tisti, za katere pastoralno skrbim, ne dobijo takega vtisa.

4.2.2 Ne postavljam se v vlogo edinega razsodnika življenjskih situacij.

4.2.3 Ne ustvarjam vtisa elitizma (npr. poveličevanja lastne skupnosti) in ne zahtevam slepe poslušnosti ali podrejenosti.

4.2.4 Zavračam siljenje k opravljanju določenih duhovnih dejanj z manipulacijo ali grožnjami.

4.2.5 Oznanjam podobe Boga, ki opogumljajo, podpirajo in krepijo, ter teološko pojasnim tiste, ki vzbujajo strah.

4.2.6 Ne uporabljam verskih izjav ali razlag z namenom, da bi koga prestrašil ali ustrahoval.

4.2.7 Vsakdanjih dogodkov ali naključij ne razlagam kot Božje volje z namenom, da bi dosegel svoje cilje ali prikrito vplival na druge.

4.2.8 Ne vplivam na zasebno življenje posameznikov s pokroviteljstvom, nadzorom ali vmešavanjem v osebne stike.

4.2.9 Spregovorim o grehu, a ne vsiljujem občutkov krivde in ne sramotim ljudi.

4.2.10 Svetopisemskih citatov ali naukov ne uporabljam za diskriminatorno vedenje ali manipulativne izjave.

4.2.11 Zavedam se, da ni mogoče vseh težav rešiti samo z duhovnim svetovanjem, zato posameznike, ki potrebujejo strokovno pomoč, spodbujam, da si

poiščejo zdravniško ali terapevtsko pomoč, in tega ne poskušam nadomestiti z duhovnostjo.

4.3 Kako ločiti poslanstvo v Cerkvi od zasebnega življenja?

4.3.1 Moje poslanstvo v Cerkvi ima meje. Imam pravico, da v določenih trenutkih nisem dosegljiv.

4.3.2 Ljudem pojasnim, kaj je moje delo in kje so meje mojih pristojnosti.

4.3.3 Za opravljanje svojega poslanstva uporabljam ustrezne prostore (npr. učilnico, sejno sobo, cerkev).

4.3.4 V prostorih verske skupnosti (npr. župnišču, samostanu …) imam pravico do zasebnosti. Prostori za dejavnosti so ločeni od zasebnih.

4.3.5 Pogovore in dejavnosti izvajam v pastoralnih prostorih in ne v svojih zasebnih sobah.

4.3.6 Iskren sem s svojo okolico glede situacij, kjer se moje zasebno življenje prepleta s pastoralnim delovanjem.

4.3.7 Ranljivih oseb ne vabim v zasebne prostore in na zasebne dejavnosti.

4.3.8 Srečanja, ki posegajo v intimnost posameznika, v podrejenih razmerjih niso dovoljena (npr. obisk savne, masaže …).

4.3.9 Intimni odnosi in spolni stiki niso združljivi s pastoralnim odnosom.

4.4 Kako spoštovati človekovo spolnost?

4.4.1 Spolnost priznavam kot Božji dar in sestavni del vsakega človeškega bitja.

4.4.2 Ne bojim se spregovoriti o krščanskem pogledu na spolnost in jo predstavim kot del celostnega pogleda na človeka v skladu s starostjo in življenjskim stanom ljudi.

4.4.3 Posameznikov ne obsojam zaradi spolne usmerjenosti ali identitete.

4.4.4 Pri svojem pastoralnem delu (npr. bogoslužje, mladinska pastorala, priprava na zakon) spoštljivo govorim o spolnosti.

4.4.5 V pastoralnih pogovorih po nepotrebnem ne odpiram tem, ki se nanašajo na spolnost. Vzdržim se postavljanja vsiljivih vprašanj o intimnem življenju. To velja tudi za spoved in pogovore, ki jih imam v

vlogi nadrejenega.

4.4.6 Vsebine in metode svojega dela, ki se nanašajo na temo spolnosti, predstavljam na pregleden in odprt način.

4.5 Kako pri pastoralnem delu organizirati osebna srečanja?

4.5.1 Pri osebnih in spovednih pogovorih se zavedam Božje navzočnosti ter ustvarjam zaupno, nedvoumno in pregledno vzdušje.

4.5.2 Odgovorno izberem prostor in čas srečanja.

4.5.3 Poskrbim, da so vrata med srečanjem odklenjena in da je omogočen izstop ali dostop od zunaj.

4.5.4 Jasno predstavim svoje možnosti in omejitve ter cilje posameznega pogovora ali spremljanja.

4.5.5 Teme pogovora vedno izbere oseba, ki prosi za pogovor.

4.5.6 Osebo, ki išče pomoč, spodbujam k samostojnosti in osebni odgovornosti.

4.5.7 Ne izkoriščam neravnovesja moči med mano in osebo, ki jo spremljam.

4.5.8 Ko spremljam drugo osebo, se zavedam svoje odgovornosti, redno presojam svoje delovanje in spremljanje časovno omejim, da ohranim zdrave meje in preprečim morebitno odvisnost.

4.5.9 O situacijah, ki so zame stresne ali me vznemirjajo, se pogovarjam v skupini sebi enakovrednih, s svojim predstojnikom ali v okviru supervizije.

4.6 Kako strokovno organizirati duhovno spremljanje?

4.6.1 Duhovno spremljanje osebe vključuje izmenjavo zaupnih osebnih vsebin, zato sem še posebej pozoren, da takšen odnos ne postane prostor za morebitno manipulacijo ali zlorabo zaupanja.

4.6.2 Pobudo za duhovno spremljanje vedno poda oseba, ki ga išče, in ne spremljevalec.

4.6.3 Vsebin, načinov in smeri spremljanja ne določajo moji interesi in duhovne izkušnje, temveč vprašanja in potrebe osebe, ki išče spremljanje.

4.6.4 Ob podpori in svetovanju zagotavljam dosledno spoštovanje svobode in osebno odgovornost.

4.6.5 Zavedam se, da spremljanje ne sme voditi v odvisnost od mene ali določene skupine, zato vzdržujem ustrezno distanco.

4.6.6 Zavedam se, da je vsebina spremljanja zaupna, k čemur me zavezuje tudi zakonodaja o varstvu osebnih podatkov.

4.6.7 V vseh okoliščinah spoštujem in ščitim pravico vernikov, da svobodno izberejo svojega spovednika.

4.6.8 Svojo vlogo duhovnega spremljevalca preverjam na srečanjih pastoralnih sodelavcev, duhovnih spremljevalcev ali v okviru supervizij ter skrbim za dodatno usposabljanje.

4.7 Kako ravnati s svojimi čustvi?

4.7.1 Od ljudi, ki so mi zaupani, ne pričakujem ali zahtevam protiuslug.

4.7.2 Zavedam se, da sem pri svojem pastoralnem delu nadomestljiv in se temu primerno vedem.

4.7.3 V skupini spoštujem načelo enake obravnave. Posameznikom ne izkazujem posebne naklonjenosti in ne ustvarjam vtisa izbranosti ali privilegiranosti (npr. s posebnimi darili).

4.7.4 Izogibam se temu, da bi bil edina referenčna oseba, temveč krepim mrežo odnosov med ljudmi.

4.7.5 Ne prevzemam vlog, ki jih ne morem opravljati (npr. nadomeščanje staršev).

4.7.6 V primeru stiske mladoletne osebe, katere reševanje presega moje strokovno znanje ali pristojnosti (npr. domotožje na letovanjih, taborih, duhovnih vajah), vključim starše ali zakonite skrbnike.

4.7.7 Spoštljivo ohranjam primerno telesno in čustveno distanco.

4.7.8 Če med spremljanjem pri sebi ali pri drugem zaznam željo po intimnem ali spolnem odnosu, spremljanje na primeren način zaključim.

4.8 Kako obvladovati telesni stik – dotik?

4.8.1 Pobuda za telesni stik lahko pride zgolj s strani osebe, ki mi je zaupana.

4.8.2 Spoštljivo, a jasno opozorim, kateri telesni stiki (ne) ustrezajo moji vlogi, tudi v primeru, ko sogovornik telesni stik pričakuje.

4.8.3 Telesni stik, ki prihaja z moje strani, mora

biti strokovno upravičen. Ne sme izražati kaznovanja, v kritični situaciji pa je kvečjemu lahko dejanje umiritve.

4.8.4 Svoje ravnanje, ki vključuje telesni stik (npr. pri podeljevanju zakramentov ali nudenju kakršne koli pomoči), napovem vnaprej.

4.8.5 Svoje vedenjske navade v zvezi s telesnostjo, ki so kulturno pogojene (npr. iz izvorne ali družinske kulture), prilagodim svoji cerkveni vlogi in kontekstu.

4.8.6 Pri obredih, ki vključujejo telesni stik (npr. polaganje rok ali blagoslov), vedno upoštevam osebni prostor in občutljivost posameznika ter po potrebi prej vprašam za soglasje.

4.8.7 V situacijah, v katerih oseba potrebuje tolažbo, ponudim različne možnosti in vprašam, kaj oseba potrebuje.

4.8.8 Osebi vedno omogočam izbiro in poskrbim, da se lahko brez zadrege umakne ali dotik zavrne.

4.8.9 Pri telesnem stiku ravnam zavestno in premišljeno ter se izogibam rutinskim ali impulzivnim dejanjem.

4.8.10 Kot oseba z odgovornostjo in močjo se vzdržim intimnih objemov in dotikov, masaž ali poljubov.

4.8.11 Spolnih namigov ali stikov nikoli ne smem začeti ali nanje pristati, če sem v položaju moči.

4.9 Kako nuditi pomoč ob upoštevanju meja?

4.9.1 Podporo zagotavljam le v obsegu, ki je v skladu z mojo vlogo ali po predhodnem dogovoru.

4.9.2 Za nego bolnikov, npr. umivanje in preoblačenje, niso pristojni pastoralni sodelavci, temveč za to usposobljeno osebje.

4.9.3 Pri osebah s posebnimi potrebami preverim, kakšno podporo potrebujejo in kdo je zanjo pristojen.

4.9.4 Izogibam se pretirani skrbnosti ali podcenjevanju sposobnosti drugega. Spodbujam k samostojnosti in pomagam le toliko, kolikor je potrebno.

4.9.5 Vprašam, ali oseba želi, da ji pomagam.

4.9.6 Pomoč nudim v enakovrednem in spoštljivem telesnem položaju (npr. očesni stik v višini oči).

4.9.7 Pri občutljivih nalogah (npr. odstranjevanje klopov, nudenje prve pomoči) se izogibam temu, da bi bil z osebo sam, in vključim še tretjo osebo.

4.9.8 V pomoč lahko vključim tudi vrstnike, ki si med seboj lahko varno pomagajo.

4.9.9 Nujni oskrbi in preprečevanju nesreč dam prednost pred izogibanjem telesnemu stiku. Če nudenja pomoči v voditeljski ekipi ni bilo mogoče predhodno uskladiti, situacijo naknadno razložim in razjasnim.

4.10 Kako oblikovati pedagoško delo z mladoletnimi osebami?

4.10.1 Jasno predstavim ključne vsebine, cilje, metode in časovni okvir svojega dela.

4.10.2 Pri izbiri metod redno pridobivam povratne informacije od ciljne skupine in razmišljam o procesu ter njegovem učinku.

4.10.3 Udeležencem omogočam, da se iz tehtnega razloga ne udeležijo določene dejavnosti.

4.10.4 Kadar je mogoče, se v okviru izobraževalnih programov in prostočasnih dejavnosti odločam za

delo v skupini.

4.10.5 Na individualnih srečanjih jasno opredelim strokovni namen.

4.10.6 Individualni pogovor, srečanje z mladoletno osebo ali učno pomoč izvajam v prostorih, kjer je v vsakem trenutku mogoč dostop in vpogled tretje osebe.

4.10.7 O rednem spremljanju mladoletnih oseb ali o obiskih (npr. bolnišnica, dom) in prevozih se dogovorim s starši ali zakonitimi skrbniki.

4.10.8 Vse okoliščine srečanj za mladoletne oblikujem tako, da so starši ali moji sodelavci z njimi seznanjeni in se lahko kadarkoli pridružijo.

4.11 Kako spoštovati zasebnost v spalnih prostorih?

4.11.1 Na programih s prenočevanjem naj bo praviloma navzočih več odraslih oseb, odvisno od dejavnosti in števila mladoletnih.

4.11.2 Razporeditev v spalne prostore (npr. sobe, šotore) predhodno uskladim z voditeljsko ekipo.

4.11.3 Praviloma ne prenočujem v istem prostoru

kot mladoletne osebe.

4.11.4 V vsakem primeru mora biti med udeleženci vzpostavljena razdalja (vsak udeleženec mora imeti svoje ležišče – posteljo, ležalnik ali spalno vrečo).

4.11.5 Postelja je osebni prostor udeleženca. Nanjo ne sedam.

4.11.6 Uspavanje in bujenje je vnaprej dogovorjeno z voditeljsko ekipo in po možnosti poteka brez telesnega stika (npr. bujenje celotne skupine z glasbo).

4.11.7 Če je ponoči potreben vstop v spalne prostore, v času obiska pustim vrata vsaj priprta. Za vstop v spalne prostore mora obstajati pedagoški ali strokovni razlog (npr. preverjanje nočnega miru).

4.11.8 Pred vstopom v spalni prostor potrkam, se napovem z besedami in šele nato vstopim.

4.11.9 Mladoletni udeleženci naj bodo po sobah razdeljeni po spolu. Kadar je mogoče, naj v spalne prostore vstopajo spremljevalci istega spola kot udeleženci, ki tam prenočujejo.

4.12 Kako spoštovati zasebnost v straniščih, kopalnicah ali garderobah udeležencev dejavnosti?

4.12.1 Poskrbim za ustrezno infrastrukturo ter za ločeno uporabo teh prostorov glede na spol.

4.12.2 Prostore za osebno higieno uporabljam ločeno (časovno ali prostorsko) od mladoletnikov, za katere sem odgovoren.

4.12.3 V kopalnico, stranišče ali garderobo udeležencev vstopam iz strokovnih razlogov (npr. pomoč, nadzor). Vedno potrkam, se napovem in šele nato vstopim.

4.12.4 V teh prostorih pomagam le v tolikšni meri, kot to ustreza moji nalogi in je dogovorjeno z voditeljsko ekipo.

4.12.5 Izogibam se temu, da bi bil z ranljivo osebo sam v zaprtem prostoru. Če se to izjemoma zgodi, vrata pustim vsaj priprta in o tem obvestim voditeljsko ekipo ali odgovorno osebo, da je zagotovljena preglednost in varnost.

4.12.6 Za vse posebnosti, ki presegajo običajno pedagoško pomoč, je potreben jasen vnaprejšnji

dogovor z zakonitim zastopnikom ranljive osebe.

4.13 Kako v položaju moči odgovorno komunicirati?

4.13.1 Vsakega človeka jemljem resno, spoštljivo in prisluhnem njegovemu mnenju.

4.13.2 Sprejemam različnost mnenj in si prizadevam za odprto komunikacijo pri oblikovanju zaključkov.

4.13.3 Vprašanjem, ki naslovijo konkretno težavo, se ne izogibam s splošnimi izjavami, ki za sogovornika nimajo pravega pomena.

4.13.4 Pri intimnih vprašanjih sem strokoven in spoštljiv ter presodim, ali sem prava oseba za tak pogovor.

4.13.5 Ne uporabljam nespoštljivega jezika ali gest in se izogibam posplošenim trditvam, zavajajočim vprašanjem, pretiravanjem, izkrivljanjem mnenj itd.

4.13.6 Ne uporabljam seksualiziranega jezika (npr. ljubkovalna imena, seksistične šale, komentarji o telesnih značilnostih).

4.13.7 Ne uporabljam pretirano prijateljskega jezika, ki se ne bi skladal z mojo vlogo.

4.13.8 Ne uporabljam manipulativnih tehnik (npr. *gaslighting* – namerno postavljanje doživljanja, spomina ali zaznavanja sogovornika pod vprašaj; čustveno izsiljevanje z vzbujanjem strahu, usmiljenja ali krivde).

4.13.9 Ne ustvarjam tabujev in ne vsiljujem molka drugim.

4.13.10 Vodstvene odločitve pojasnim, še posebej, kadar vplivajo na druge.

4.13.11 Procese odločanja in sodelovanja oblikujem na zakonit, pregleden in razumljiv način.

4.13.12 Ne postavljam ultimatov, ki niso pravno ali strokovno utemeljeni.

4.14 Kako jasno komunicirati v medijih in na družbenih omrežjih?

4.14.1 Pastoralni sodelavci, ki so neposredno vključeni v delo z ranljivimi osebami, po možnosti uporabljajo službeno številko mobilnega telefona.

4.14.2 Kadar je mogoče, z mladoletniki komuniciram v skupini in ne posamično; komunikacija v elektronskih medijih poteka s soglasjem ali vednostjo staršev.

4.14.3 Pri elektronski komunikaciji načeloma uporabljam profile in e-naslove, ki so namenjeni dejavnosti, ne zasebnih profilov. Profilov organizacije ne uporabljam za objavljanje in komentiranje zasebnih objav in sporočil.

4.14.4 Zavedam se, da sem pri uporabi medijev ter družbenih omrežij in pojavljanju v njih tudi zgled za druge. Komuniciram objektivno in spoštljivo.

4.14.5 Pri uporabi fotografij, video ali zvočnega gradiva pridobim dovoljenje v skladu z zakonodajo o varstvu osebnih podatkov in jih objavljam zgolj na službenih profilih.

5. KLJUČNI POJMI

Mladoletniki so osebe, mlajše od 18 let, pojem **ranljivi odrasli** pa označuje polnoletne osebe, ki so zaradi bolezni, fizične ali psihične šibkosti, duhovne ali socialne stiske oziroma odvzete osebne svobode začasno ali trajno v stanju, ki omejuje njihovo zmožnost razumeti oziroma hoteti ali se upreti napadu. Ranljivi odrasli so torej posamezniki, ki iz omenjenih razlogov niso sposobni zaščititi svojih interesov in pravic ter potrebujejo posebno skrb in zaščito. Za obe skupini, mladoletniki in ranljivi odrasli, lahko uporabljamo izraz **ranljiva oseba**.

Pastoralni sodelavci v Katoliški Cerkvi v Sloveniji so duhovniki, diakoni, redovniki, redovnice, katehistinje, katehisti, zborovodje, organisti, duhovni in pastoralni asistenti, duhovni spremljevalci, zakristani, animatorji, voditelji skupin in vsi drugi, ki se pri svojem delovanju znotraj cerkvenih struktur srečujejo z ranljivimi osebami. Smernice tega kodeksa smiselno veljajo tudi za zaposlene v katoliških ustanovah.

Nesorazmerje moči je situacija, ko ima oseba ali skupina precejšnjo prednost pred drugimi, kar ji lahko omogoča, da drugo osebo ali skupino silijo k nečemu ali zlorabljajo za svojo korist.

Zloraba moči pomeni zlorabo položaja, funkcije ali dolžnosti z namenom, da bi nekdo izkoristil drugega. To se lahko kaže v različnih oblikah in vključuje primere, ko ima ena oseba moč nad drugo zaradi narave njunega odnosa (npr. delodajalec in delavec, učitelj in učenec, trener in športnik, starši ali skrbnik in otrok, duhovnik ali redovnik in vernik) ter to moč uporabi v svojo korist in v škodo drugega.

Zloraba ranljive osebe je takšno ravnanje v odnosu do mladoletnika ali ranljivega odraslega, ki vključuje elemente ustrahovanja, čustvene zlorabe, telesne zlorabe, trpinčenja, zanemarjanja, spolne zlorabe ali duhovne zlorabe.

Čustvena zloraba so dejanja ali opustitve, ki povzročijo čustveno škodo ali vodijo do resnih vedenjskih ali spoznavnih motenj. Vključuje izpostavljanje posameznika prekomerni ali ponavljajoči se kritiki na osebni ravni; zasmehovanje osebe, vključno z uporabo žaljivih ali poniževalnih izrazov; odkrito in odločno ignoriranje osebe in obnašanje na sovražen ali katerikoli način, ki ima lahko po razumni presoji za posledico občutje osamljenosti in zavrnjenosti.

Telesna zloraba so različna dejanja, ki posežejo

v telesno integriteto osebe s posledicami za njeno telesno ali čustveno blagostanje. **Fizično kaznovanje** je uporaba sile ali grožnja z uporabo sile z namenom kaznovanja ali graje osebe. **Zanemarjanje** je nezagotavljanje zadovoljitve osnovnih življenjskih potreb, kar škoduje zdravju ali razvoju osebe.

Spolna zloraba (izkoriščanje in nadlegovanje) je v cerkvenem kontekstu vsako spolno dejanje pastoralnega sodelavca z mladoletno ali ranljivo odraslo osebo (prim. *Sacramentorum sanctitatis tutela*, čl. 6). Storilec zlorabi svojo moč in avtoriteto, da zadovolji svoje potrebe na račun ranljive osebe. Zaradi telesne, psihične, kognitivne ali jezikovne podrejenosti ranljive osebe ta ne more v polnosti privoliti v takšno dejanje. Zanjo je značilna močna čustvena odvisnost in omejene možnosti za razumevanje situacije in iskanje pomoči. Ni nujno, da je ob tem prisotna fizična prisila. Spolno izkoriščanje mladoletnikov ter ljudi v stiski ali v odnosu odvisnosti je kaznivo dejanje in se preganja po uradni dolžnosti. Spolna zloraba vključuje **dejanja** (npr. spolni odnos, poljubljanje, ljubkovanje, neprimerno dotikanje …) in **komuniciranje** v živo ali prek tehnoloških sredstev (npr. flirtanje, seksualno namigovanje, komentiranje ali eksplicitne seksualne pogovore z ranljivo osebo ali v njeni prisotnosti, neprimerno dopisovanje, fotografije, izpostavljanje

pornografiji ali goloti, spodbujanje k romantičnemu ali neprimernemu približevanju, obscene geste, jezik ali šale s seksualnim namigovanjem …).

Spolno nadlegovanje je vsako vedenje spolne narave ali drugo vedenje na podlagi spola, ki krni dostojanstvo žensk in moških. To vključuje predvsem vsiljevanje, grožnje, obljube koristi, uporabo prisile ter druge manipulacije za doseganje spolnih namenov in se pogosto pojavlja v razmerjih moči. Spolno nadlegovanje se lahko izraža z besedami, gestami ali dejanji (npr. s spolnimi namigi, seksističnimi pripombami, nezaželenimi telesnimi stiki …) in je prepovedano s *Kazenskim zakonikom* (čl. 197) in *Zakonom o varstvu pred diskriminacijo* (čl. 7). Pri pastoralnem delovanju so meje dopustnega vedenja ožje kot v zasebnem prostoru. Nadlegovanje s strani nadrejenih se obravnava strožje, saj voditelji določajo kulturo organizacije in so odgovorni za zaščito spolne integritete sodelavcev.

Duhovna zloraba pomeni omejevanje duhovne avtonomije, kar pri vodeni osebi povzroči duhovno stisko in vsesplošno ranljivost. Božje ime se zlorablja za pridobivanje moči nad ljudmi. Glas duhovnih spremljevalcev se zamenjuje z Božjim glasom. Duhovna zloraba vključuje uporabo položaja duhovne

avtoritete za obvladovanje ali manipuliranje z drugo osebo ali skupino, za pridobivanje ustrežljivosti drugih, za osamitev osebe od njenih prijateljev in družinskih članov ter uporabo biblične ali druge religiozne terminologije za opravičenje zlorab. Dogaja se prek nezdravih čustvenih odvisnosti in drugih manipulacij, pri katerih se krščanski nauk, vrednote in pojmi popačijo ter uporabijo kot podlaga za utrjevanje oblasti. Z žrtvami se manipulira na različne načine, npr. s prepričevanjem, izvajanjem subtilnega pritiska ali izsiljevanjem, popačenjem resničnosti ali z uporabo zvijače ter z ignoriranjem telesnega ali besednega nestrinjanja.

»Grooming« so dejanja postopnega zavajanja in pridobivanja zaupanja ranljive osebe z namenom, da bi storilec lahko kasneje izvedel spolno zlorabo. Gre za vedenje, pri katerem storilec vzpostavi čustveno vez z žrtvijo (npr. pogovori, pohvale, pozornosti …); si pogosto pridobi zaupanje staršev ali skrbnikov, da zmanjša njihovo pozornost; postopno zmanjšuje obrambna vedenja in meje žrtve (npr. z dotiki, »nedolžnimi« šalami o spolnosti, darili ipd.). Lahko se dogaja v živo ali prek spleta, kjer storilec uporablja družbena omrežja za vzpostavljanje stika in zaupnosti.

»Sexting« pomeni pošiljanje, prejemanje ali

deljenje spolno eksplicitnih sporočil, fotografij ali videoposnetkov prek telefona, spleta ali na kakšen drug način. V ranljivi osebi to vzbudi zmedenost in sram ter jo izpostavi manipulaciji, saj postane tudi oblika nadzora, izsiljevanja in poniževanja.

Diskriminacija (neposredna ali posredna) se zgodi, ko se posameznika ali skupino obravnava nespoštljivo in neenakovredno zaradi njegove/njihove lastnosti oziroma prepričanja.

Gradivo, ki prikazuje spolno zlorabo otrok (*Child sexual abuse material* - CSAM), je vsebina, ki promovira oziroma spodbuja spolno zlorabo ali izkoriščanje otrok, vključno z gradivom s spolno zlorabo otrok, tj. vsebina, ki odobrava ali poveličuje vedenje, ki ogroža otroke, in vsebina, ki kako drugače prikazuje mladoletnike v spolnem kontekstu.

Dolžnost skrbnosti obvezuje k preprečevanju obnašanja, ki bi vsebovalo tveganje za varnost drugih. Vsak sodelavec v pastorali je dolžan poskrbeti, da njegova dejanja ali opustitve dejanj ne povzročijo razumno predvidljivih poškodb mladoletnih in drugih udeležencev.

Obnašanje, ki ga je potrebno prijaviti, je vsaka spolna zloraba ranljive osebe, vključno z uporabo gradiva CSAM; vsako obnašanje, ki ranljivi osebi povzroča čustveno ali duhovno škodo; vsaka telesna poškodba, trpinčenje ali zanemarjanje ranljive osebe ali telesno nasilje nad njo; vsako zanemarjanje otroka.

Pritožbe z namenom škodovanja so neosnovana pisna ali ustna sporočila o domnevnem neustreznem obnašanju, poslana pristojni oblasti z namenom, da bi sporočilo naletelo na odziv. Pri tem manjkajo utemeljeni razlogi za sum neustreznega obnašanja in je sporočilo poslano z namenom ustvarjati negotovost, zadrego in nelagodje. Pristojni so v vsakem primeru dolžni raziskati sum zlorabe (prim. *Vademecum 2.0*, tč. 9–13).

"SAFEGUARDING. Varnost otrok v cerkvenem okolju.” Mednarodni spletni tečaj vzhodnoevropskih katoliških Cerkva.

https://www.ucu-edu.online/safeguarding-svn

Slovenska različica projekta je na voljo prek QR kode:

Kodeks je pripravila Skupina preventivnih dejavnosti v prid mladoletnih in ranljivih oseb.

Kodeks je novembra 2025 potrdila Slovenska škofovska konferenca ad experimentum za obdobje dveh let do 31. decembra 2027.